

Vitne 4

Helse- og omsorgsdepartementet

Helseminister Ingvild Kjerkol

Helsedepartementet har vært informert om politikken misforhold til menneskerettighetene siden 13. mars 2013. Helseminister Jonas Gahr Støre var den første som ble ansvarliggjort for pågående menneskerettighetsbrudd og påtroppende helseminister Bent Høie ble informert i desember 2013. Siden da har helsedepartementet mottatt et titalls brev fra AROD som fremmer kravet om avklaring av rettigheter. I 2015 [mottok](#) helseministeren de samme fem spørsmål som Justisdepartementet, samt informasjon om gangen i en menneskerettsanalyse. AROD fikk som [svar](#) at Høie «selvsagt respekterer og vil respektere menneskerettighetene», men at «forbudet mot narkotika skal opprettholdes.»

Ministeren gikk ikke inn på ARODs motforestillinger. I [2017](#) ble helseministeren derfor ansvarliggjort og problemet med offentlig panikk belyst. AROD utdypet i dette brevet forskjellen på forbudsmoralen og grunnlovsmoralen, og krigen mot narkotikas paralleller til tidligere tiders overgrep ble forankret i felles folkerettsstridige implikasjoner. Prinsipiell tenkning viste at heller enn klartenkte uttrykk for menneskelige vekstambisjoner, var slike moralske korstog det motsatte: De var (og er) resultatet av vårt

historiske behov for å finne noen å se ned på, noen vi kan overføre egne utilstrekkeligheter på, samt statsapparatets tendens til å nærme seg av fenomenet ved å gi etter for—og vekst til—fryktbaserte fordommer. Det er denne kombinasjonen som har drevet frem historiens folkeforfølgelser, og fordi slik informasjon er smertefull å ta inn for embetsmenn som ønsker å være forvaltere av et anstendig prosjekt, sa AROD noe om de psykologiske utfordringene ansatte sto overfor.

Helseministeren lot seg ikke rikke. Den politiske prosessen var etablert i forbudsparadigmet, men med rusreformen oppsto et rom for rettighetstenkning. Rusreformrapporten viste at offentlig panikk hadde vært førende for politikken, det var en opplagt sammenheng med menneskerettsbrudd, og en håndfull organisasjoner [kontaktet](#) derfor Helseministeren og krevde at menneskerettighetene fikk sin naturlige plass. Helse- og omsorgsdepartementet svarte den 4. september 2020 ved å gi ansvaret til Justis- og beredskapsdepartementet som «rette instans», men Justis sendte saken tilbake til Helsedepartementet fordi «Helse- og omsorgsdepartementet har hovedansvaret for å følge opp ruspolitikken». AROD [kontaktet](#) derfor helseministeren for avklaring, men Høie [viste](#) «til Stortingets behandling av den omtalte rusreformen».

Dette ledet til et nytt [brev](#) hvor AROD varslet om sivil ulydighet utenfor politihuset. Som det sto i dette brevet:

I en årrekke har vi forsøkt å få den norske stat til å anerkjenne folkerettslige forpliktelser på dette området og vi finner ikke helseministerens svar betryggende. Tvert imot, ministeren er kjent med rusreformrapportens påvisning av offentlig panikk som formgivende for politikken; ministeren har fått dokumentert sammenhengen mellom dette fenomenet, ubevissthet, syndebukk-mekanismen, vilkårlig forfølgelse, og menneskerettsforbrytelser; ministeren er informert om at det er det samme misforholdet mellom menneskerettighetsprinsippene og ruspolitikken som det

tidligere var mellom disse prinsippene og homofililovgivningen, og vi er meget skuffet over manglende engasjement.

Ministeren har tross alt alle forutsetninger for å forstå urettferdigheten i ruspolitikken. Som åpen homofil er statsråden del av en gruppering som tidligere ble jaktet på av politiet på grunn av preferanser som andre, med ingen rett, kan blande seg inn i. Prinsipper som likhet, selvbestemmelse, forholdsmessighet, og frihetspresumsjon ugyldiggjør slik statlig inngripen, og den mest relevante forskjellen mellom homofile og narkotika brukere er at sistnevnte har måttet lide langt mer for sine overbevisninger, at statens ansvarsbilde ennå ikke er erkjent, og at vi har med en langt større rettsskandale å gjøre.

Mens homofiliforbudet for det meste var sovende, og få homofile faktisk fikk straff, oppklarer politiet rundt 30.000 narkotikasaker i året. Den innsats som legges for dagen er langt mer organisert, langt mer totalitær i sin tilnærming, og det forbløffer at helseministeren har samvittighet til å lede an i undertrykkelsen. Den skjer på helseministerens vakt, etter at ministeren er tilstrekkelig informert til å vite bedre, og AROD vil derfor sette opp et utsalgssted for cannabis utenfor politihuset, lørdag den 11. september, 2021, slik at vi kan benytte prøvelsesretten på loven.

Høie gikk av i oktober 2021 og Ingvild Kjerkol tok over som helseminister. AROD [kontaktet](#) den nye helseministeren for å sikre ansvarlighet for ruspolitikken, men helseministeren var bestemt på å følge straffespolet. Kjerkol ville heller videreføre straff på tilbakeviste premisser enn å tenke på menneskerettsprinsipper, hvilket ledet til at AROD [politianmeldte](#) ministeren, og med denne oppsummeringen er ARODs historie med Helse- og omsorgsdepartementet gjort rede for.

Spørsmål til Helseminister Ingvild Kjerkol (Ap)

Helseminister Kjerkol (Ap) har vært sentral i å motarbeide Solberg-regjeringens rusreform. Aps forslag til reform er ingen reform i det hele tatt, men viderefører straff på tilbakeviste premisser. Det er få jurister som vil stille seg bak visjonen om straff for noen men ikke for alle, og [media](#) og andre politikere har vært [nådeløse](#). Venstre [hevder](#) at «flere liv vil gå tapt mens vi venter på at regjeringen skal finne ut at planen deres ikke vil være mulig å gjennomføre», men Ap fortsetter å skille mellom hjelpetrequende og kriminell adferd. Det går et kaldt gufs gjennom brukermiljøene, og situasjonen fremstår låst.

Helseministeren har mottatt dokumentasjon fra AROD som viser forbudslinjens problem med menneskerettigheter. Svaret fra ministeren var at regjeringen er imot en generell avkriminalisering av narkotika, og prinsipielle motforestillinger blir ikke ivaretatt. Hvorfor har ikke helsedepartementet imøtegått kritikken? Har ikke ministeren en positiv forpliktelse til å ta påståtte menneskerettsbrudd på alvor?

Rusreformutvalgets mandat var å vurdere menneskerettighetenes forhold til den foreslåtte lovgivningen. Den foreslåtte lovgivningen innebar fortsatt straff for mer enn brukerdoser og det er en frihetspresumsjon i grunnloven. Betyr ikke dette at forbudet må bevise sin rettmessighet?

Om staten har bevisbyrden, slik rusreformutvalget og din [forgjenger](#) har påpekt: Gir det mening å snakke om menneskerettigheter uten å inkludere et regulert marked? Kan politikerne gå fra straff til sykeliggjøring av brukere uten å vektlegge menneskerettsprinsipper?

Rusrapporten viser at offentlig panikk har formet ruspolitikken, at straff må forsvares, og at grunnlaget for straff, etter en omfattende gjennomgang, ikke holder mål: Hvordan kan helseministeren, med

ansvar for ruspolitikken, avvise påstander om menneskerettsbrudd og ivre for straff på tilbakeviste premisser? Setter ikke helseministeren et partiprogram over konstitusjonelle forpliktelser?

I rusreformrapportens kapittel 3.2. og 3.3 brukes ord som «offentlig panikk», «uproporsjonalt bilde», «misvisende forestillinger», «feilinvestering i straff», og «virkelighetsresistent misgjerning» for å oppsummere ruspolitikken utvikling. Vi har å gjøre med en politikk preget av «moralsk indignasjon og hevnmotiver», «stereotype fremstillinger», og hvor «vitenskapelige konstruksjoner av narkotika-problemet har spilt en underordnet rolle». «Panikk» brukes flere ganger. Kunne offentlig panikk vært førende i 50 år om prinsipper som likhet, forholdsmessighet, selvbestemmelse og frihetspresumsjon var tilstrekkelig vektlagt?

Siden Straffelovkommisjonen avsluttet sitt arbeid i 2002 har avkriminalisering vært faglig anbefalt, men like lenge har departement og storting trenert prosessen av hensyn til «signaleffekten» og frykt for økt bruk. Nå er det, som rusrapporten viser, ingen forbindelse mellom straff og narkotikabruk. Tvert imot, mens gevinsten av straff er usikker er omkostningene enorme og det påhviler staten å vise en nytteeffekt. Det har ennå ikke skjedd og det er derfor vi er samlet. Opplever helseministeren at et rettighetsbilde burde vært behandlet annerledes? Heller enn å straffe på tilbakeviste premisser, burde ministeren fremskyndet den menneskerettsanalysen som Helsedepartementets fagdirektør i 2020 forespeilet AROD at ville bli gjort en gang i fremtiden?¹

Rusreformrapportens kapittel tre viser at offentlig panikk har formet politikken og at straff for bruk ikke kan forsvares. AROD mener det er en sammenheng mellom offentlig panikk og menneskerettsbrudd,

¹ Torbjørn Brekke skrev til AROD 12 mars 2020 at «Når det en gang skal utarbeides en ny handlingsplan og/eller stortingsmelding om rus, så vil vi med all sannsynlighet gjøre øvelsen og sjekke den mot menneskerettigheter.» Privat korrespondanse.

hvilket vil si at i den grad dette fenomenet har preget utviklingen vil prinsipper som autonomi, likhet, forholdsmessighet og frihetspresumsjon ikke være tilstrekkelig vektlagt. Hva mener helseministeren om ARODs argument for regulert omsetning basert på menneskerettigheter? Ser ministeren en forbindelse mellom rusreformutvalgets påvisning av offentlig panikk, menneskerettsbrudd, og tidligere tiders vilkårlige forfølgelse, eller er Arbeiderpartiets (Ap) politikk godt nok sikret?

Aps rådgivere i ruspolitikken er tidligere riksadvokat Tor-Aksel Busch, pensjonert lagdommer og statsadvokat Iver Huitfeldt, samt andre jurister som måler forholdsmessighet ut ifra et narkotikafritt ideal. Denne tradisjon er preget av den offentlige panikken som rusutvalget dokumenterte, og kontrasten til riksadvokaten er stor. Som Huitfeldt [svarte](#) Rett24 på spørsmål om kroppsransakelse er et proporsjonalt inngrep dersom politiet oppfatter en person som ruset:

En rustilstand gir i seg selv skjellig grunn til mistanke om besittelse og besittelse forutsetter erverv og igjen nesten alltid import. Forholdsmessighet må relateres til en målestokk. Finner politiet en salamipølseskive med narkotiske stoffer, er ikke saken dermed oppklart og avgjort. En pølseskive må jo komme fra en hel pølse, derfor blir hele pølsa målestokken. Slik er det med alle funn av narkotika, forholdsmessigheten må vurderes mot et stort, ukjent kvantum.

Det er ikke rart at Aps jurister og riksadvokaten krasjer. Førstnevnte veier forholdsmessighet ut fra et narkotikafritt ideal, men om det ikke er rasjonelt skille mellom lovlige og ulovlige stoffer og gode grunner til å straffe uteblir, er det ikke troverdig forhold mellom mål og middel, og vi har et uforholdsmessig inngrep. Riksadvokaten og forsvarere av en liberal rettsstat ser derfor forholdsmessighet som avledet fra menneskerettighetene, ikke et narkotikafritt ideal. De ser stadig klarere konturene

av menneskerettsbrudd mens Ap viderefører den offentlige panikken som rusreformutvalget dokumenterte. Bør Ap bruke slike rådgivere som fremstår stadig mer isolert? Bør ikke partiet vurdere motforestillinger? Kan ikke historiens dom bli stygg om Ap beholder skylappene?

Ap [hevder](#) at samfunnets reaksjoner på narkotikabruk skal være forholdsmessige og at mennesker med omfattende rusproblemer og avhengighet har rett til et verdig liv, uavhengig av hvilke rusmidler de bruker. Hadde Ap veid forholdsmessighet ut fra menneskerettighetene, ville AROD og Ap vært enige, men partiets ide om verdighet og forholdsmessighet følger av et narkotikafritt ideal hvor målet om rusfrihet trumfer alt. I Aps univers finnes derfor bare misbruk av illegale stoffer og brukerne må hjelpes ut av misbruk om de vil eller ikke. Rusfrihet er eneste målestokk på verdighet, og ingen i Ap lurere på om det er forholdsmessig å nekte selvbestemmelse på dette området. Men hvorfor forskjellsbehandle? Hvorfor trenger vi et forbud for å hjelpe cannabisbrukere, men ikke et alkoholforbud for å begrense skadene som alkohol påfører samfunn og lokalmiljø? På hvilken måte kan forbudet sies å være nødvendig i et moderne samfunn?

Ap vil [beholde](#) straff av hensyn til signaleffekten idet et forbud sies å beskytte barn og andre sårbare personer. Nå er det, som rusrapporten viser, ingen forbindelse mellom bruk av straff og narkotikabruk. Tvert imot, mens gevinsten av straff er usikker, er omkostningene enorme og det påhviler staten å vise nytteeffekt. Som din forgjenger har [sagt](#):

Dagens straffesystem er feilslått. Tyngden av dokumentasjon tyder på at dette ikke har noen positiv effekt, men tvert imot mange negative effekter. Straff har store skadevirkninger og rammer sosialt skjevt. Det er altså de som hevder og mener at Norge fortsatt skal straffe bruk av narkotika på den måten som vi gjør i dag, som bør finne den vitenskapelige dokumentasjonen for å fortsette med

noe som beviselig har vist seg ikke å fungere. Hittil har de ikke klart å komme opp med faglig belegg for sine påstander.

Ap hevder altså at forbud har normdannende effekt, men din forgjenger er uenig. Vi spør derfor: hva slags «signal» sender en politikk som umyndiggjør brukere som velger et tryggere rusmiddel enn alkohol og tobakk, som kriminaliserer uproblematisk rusbruk, som gjør rusbruk mer farlig enn nødvendig, og som straffer selgere av mindre farlige stoffer enn dem staten selv selger?

Om ruspolitikken er god bruk av strafferetten eller vilkårlig forfølgelse avhenger av om straff kan forsvares, gjør det ikke? I den grad ruspolitikken baserer seg på imøtegåtte premisser, signaliserer ikke forbudet det motsatte av hva Ap ønsker?

Rusrapporten er klar på at bevisbyrden påhviler staten. Følger det ikke at en ny utredning må gjøres? Må vi ikke ha svar på vanskelige spørsmål før et forbud videreføres?

I den grad politikere motsetter seg menneskerettsanalyse, kan folket ha tillit til den politiske prosessen? Om det i utgangspunktet ikke er et rasjonelt skille mellom lovlige og ulovlige stoffer, kan borgere lære annet av ruspolitikken enn å gjennomskue hykleri?

I et kriminelt marked er det ingen kvalitetssikring, ingen beskyttelse mot svindel og ran. Om Ap, som det står i partiprogrammet, vil «sikre en bedre livssituasjon og verdighet og redusere stigma for personer med rusproblemer», og ønsker føre en «kunnskapsbasert» ruspolitikk som «gjør det trygt å be om hjelp», er det forsvarlig å utelukke regulering av markedet? Kunne ikke et kontrollert marked gjort hverdagen tryggere for samfunnet og enklere for politiet? Kunne det ikke redusert kriminalitet, sykdom, vold, lidelse, stigma og død? Har ministeren refleksjoner rundt dette?

Av åpenbare grunner har forbudstilhengere mye investert i politikken. Så lenge et kriminelt marked består vil det finnes prestisje, budsjetter,

og fullmakter i krigen mot narkotika, men forsvaret minner om side 26 i rusrapporten hvor utvalget av prinsipielle grunner ikke foreslår hjemler til behandling ved tvang, eller til å yte helsehjelp uten personens samtykke. FNs arbeidsgruppe mot vilkårlig fengsling er også [klar](#) på at brukere ikke skal påtvinges hjelp, så hva tenker helseministeren om Aps rusreform? Sikrer den menneskerettigheter?

Ifølge rusutvalget, kan selv «innføringen av straffelignende administrative gebyrer etter omstendighetene komme til å stå i et motsetningsforhold til innbyggernes rett til privatliv mv. og retten til helse». (s. 176) Om dette er uforholdsmessig, hva med strafferammer opp til 21 år? Hvorfor er en selger til større last enn en bruker? Kan helseministeren si noe om dette som ikke er overførbart på alkohol?

Helsedepartementet har i ruspolitikken vridd loven om tilbud og etterspørsel til en offer- og overgriperkontekst. Slik sykeliggjøres brukere og demoniseres selgere. Men er det ikke samme lov om tilbud og etterspørsel og samme varierende brukermønstre om stoffene er lovlige eller ikke?

Rusutvalgets rapport viser at ideen om narkohaien er politisk fiksjon, og at straff må forsvares: Hvis strafferammer for bruk ikke holder mål, bør ikke strafferammer for salg kvalitetssikres? Opplever ministeren at det er tilfellet i dag?

Hvis politikerne ikke forvirrer loven om tilbud og etterspørsel til en offer- og overgriperkontekst, hva er poenget med å skille bruk fra salg? Hvordan avgjør 1 eller 100 gram om en person skal sykeliggjøres eller demoniseres?

Begrunnelsen for forbud er «signaleffekt». Det er uklart om forbudet signaliserer et godartet overformynderi eller om er det bedre at borgerne tar ansvar for eget bruk. Vi vet ennå ikke om politikernes umyndiggjøring er nødvendig eller om statens innsats for folkehelsen gjør mer skade enn nytte, men på grunn av «spredningsfaren» er

terskelverdier blitt et kompromiss mellom de som vil avhjelpe skadene av ruspolitikken og de som ikke vil tenke nytt.

Terskelverdier står derfor sentralt i spørsmål om straff. Politikerne ser dette som en måte å skille brukere fra selgere, men slike verdier er uten prinsipiell basis. Ingen har forklart hvordan ett eller hundre gram avgjør om brukere skal sykelliggjøres eller demoniseres, og om spredningsfaren ikke er større ved oppbevaring av cannabis enn alkohol, hvordan rettferdiggjøre strafferammer opp til 21 år? Hvis vi erkjenner at det ikke bare er patologiske grunner til at folk velger rus, og at menneskeliggjøringen av rusbrukerne gjør det problematisk å straffeforfølge, hva med farene ved et kriminelt marked: Er forbudet nødvendig i et moderne samfunn?

Det synes som om et mer helhetlig perspektiv ville tjent helseministeren og det norske folk. Helseministeren vil for eksempel beskytte ungdommen, men forbudet fremdyrker kriminalitet. Mange unge foretrekker cannabis heller enn alkohol og kriminaliseringen sørger for at de må omgås kriminelle. Jo bedre kontakter desto bedre kvalitet og tilbud, men til en pris av kaos og usikre fremtidsutsikter. De fleste som sitter på lengre dommer er derfor brukere, ikke bakmenn, og myten om narkotikahaien er politisk fiksjon. Allikevel gjør forbudet brukere til selgere, og senere til innsatte, samtidig som et marked verdt hundrevis av milliarder overlates til kriminelle. Kan ikke ungdommen beskyttes bedre om vi gir brukere et alternativ til kriminalitet? Kan ikke et regulert marked fjerne spenningen ved de forbudte stoffene?

Forsvaret spør fordi det er i disse baner Canada, Tyskland, og andre nasjoner tenker når barnekonvensjonen brukes for å forsvare regulering av cannabismarkedet. Et mer helhetlig perspektiv kunne også spart Ap for den utfordring det er å skille brukere fra selgere og problembruk fra rekreasjonsbruk. Det finnes ingen gode svar på hvordan dette skal løses, men om målet er å få ned overdoser og hjelpe de som trenger det, er

ikke et regulert regime det som i størst grad fjerner skam og stigma? Er det ikke det som i størst grad trygger brukere?

Ministeren hevder å være på ungdommens side, men er ikke det å straffeforfølge folk for atferd som er mindre skadelig enn lovlig regulert atferd tegn på religiøs fanatisme mer enn fornuftsbasert bekymring? Hvordan er ruspolitikken forskjellig fra vilkårlig forfølgelse?

De som ikke aksepterer forbudstilhengernes moral opplever at samfunnet er hyklersk. Brukere vil heller ha med selgere å gjøre enn politiet, og det er liten tvil om at forbudet svekker maktens autoritet. I stedet for å innby til respekt for lov og orden er resultatet av forbud at flere ser illegale stoffer som et frihetssymbol: Kunne det ikke være en ide å se mer helhetlig på ruspolitikken? Kunne ikke dette reversert trenden?

Samlet sett er det mange gode grunner til å vurdere et regulert marked. Den viktigste er, som Rusreformutvalget konkluderte:

Etter utvalgets vurdering gir den beste tilgjengelige kunnskapen et nokså klart grunnlag for å konstatere at kriminalisering av bruk av narkotika har utilsiktede negative virkninger. Samtidig synes det ikke å være godt empirisk belegg for en eventuell preventiv effekt av straffleggingen, i hvert fall ikke en effekt det ikke er grunn til å tro kan oppnås gjennom bruk av alternative virkemidler. Etter dette kan utvalget ikke se at begrunnelseskravet for strafflegging av disse handlingene er oppfylt. (s. 30)

Om begrunnelseskravet for straff for bruk og besittelse ikke anses oppfylt, er ikke dette god grunn til å vurdere et regulert marked? Er ikke dette all grunn som trengs?

Det er også andre grunner til å legge forbud bak oss, slik vi gjorde for snart hundre år siden med alkohol. Vi vet at forbud har store samfunnsmessige omkostninger, at det påtvinger brukere kontakt med kriminelle, og at det illegale markedet er en stor del av økonomien.

Narkohandelen har i et halvt århundre, sakte men sikkert, korrumpert lov og orden og andre institusjoner som skal sikre et åpent samfunn, samtidig som en større prosent av befolkningen ofres. Dette er omkostninger som får liten oppmerksomhet, men har politiets innsats for et narkotikafritt samfunn gjort verden tryggere eller farligere? Har forbudet vært egnet virkemiddel eller kunne vi oppnådd mer med mindre inngripende tiltak?

Dette er spørsmål som må avklares før et rettighetsbilde kan avgjøres. Fordi ingen utredning er gjort, sitter ikke helseministeren på svarene, men riksadvokatens rapport viser at politiets vurderinger systematisk har vært utilstrekkelige og at tusenvis av menneskerettsbrudd årlig oppstår: Hvordan er dagens regime egnet til å trygge brukerne? Hvordan kan riksadvokatens innsats for å sikre skånsomhet i møtet med rusbrukere hindre vilkårlighet? Slik det er i dag, vil ikke politiet lett nok begrunne stripping og ransaker med å hevde mistanke om salg, enten det er tilfelle eller ikke? Bør dette spørsmålet være opp til den enkelte politimanns lune?

Hva med sannsynligheten for rusavhengighet? Riksadvokaten har kommet med nye direktiver, men kan vi stole på at politiet vurderer terskelen for straffrihet på best mulig måte? Hvordan skal politiet best mulig skille mellom helseproblemer og kriminell adferd på ruspolitikens område?

Den nye praksis i mindre alvorlige narkotikasaker er utarbeidet av riksadvokaten på bakgrunn av høyesteretts vurdering av et rettighetsbilde. Fordi både riksadvokaten og høyesterett vektlegger lovgivers signal mer enn prinsipielle hensyn, skiller terskelverdier mellom straff og straffrihet, men ingen har vist hvordan terskelverdier forebygger vilkårlighet.

Så lenge dette er tilfellet er faren for menneskerettsbrudd stor og verken borgere eller politi kan være på trygg grunn. Vi vet, etter 40 år med

brukerjakt, at en utbredt ukultur består og i media har en statsadvokat fra NNPF [hevdet](#) at riksadvokatens føringer ikke vil endre praksis. Bør det være avgjørende for befolkningens rettsfølelse om brukere møter en liberal eller konservativ politimann?

Hva tenker helseministeren om ukultur i staten? Kan offentlig panikk forme ruspolitikk i 50 år uten at ukultur er involvert? Kan vi stole på at menneskerettsbrudd ikke videreføres, selv etter riksadvokatens retningslinjer i mindre narkotikasaker?

Hva tenker helseministeren om ukultur i politisk og faglig ledelse? Kan offentlig panikk bre om seg tiår etter tiår uten kontinuerlig svikt i ledelsesleddet?

Det er i første rekke NNPF som ønsker en politikk som rusreformutvalget og stadig flere grunnlovsdomstoler finner uforsvarlig, mens LEAP representerer deres motsats. Førstnevnte har tradisjonelt vært Aps nærmeste rådgivere mens sistnevnte arbeider for en helhetlig og fordomsfri ruspolitikk. Er det ikke logisk å se til dette miljøet om Aps navn og rykte skal bedres?

Det er ikke å forvente at tilliten til politi og politikere blir bedre så lenge det prinsipielle står uavklart. Heller enn å tilpasse terrenget til kartet, slik Ap gjør for å beskytte forbudet, er det ikke bedre å tegne et kart som følger terrenget? Ser ikke Helseministeren historiens dom?

Regjeringen fremstiller ruspolitikken som solidaritet i praksis, men mer sannsynlig snakker vi byråkratisk overformynderi av uvanlig destruktiv karakter. Det er derfor rusreformrapporten var så nedslående for politikerne, og «signaleffekt» og «spredningsfare» forblir svak begrunnelse for straff, uten empiri. Rent faktisk, flere domstoler har ankret retten til cannabisbruk i selvbestemmelsesprinsippet, og om det er gode nok grunner til å velge andre rusmidler enn alkohol, hvorfor blande statens maktapparat inn i uproblematisk rusbruk? Hvorfor skal brukere risikere straff og problemene som følger med et illegalt

marked? Kan helseministeren si om dette som ikke er overførbart på alkohol?

Behovet for beskyttelse av barn og unge er forbudstillhengernes mantra. «At vi tillater ett skadelig rusmiddel, betyr ikke at det er lurt å slippe løs flere», vil de si. Allikevel er tusenvis av menneskerettsbrudd avdekket som følge av riksadvokatens rapport om maktbruk i mindre narkotikasaker og terskelverdiene er ikke egnet til å forebygge vilkårlighet. I stedet er terskelverdier en måte å bevare en blindsoner, slik at forbudet kan fortsette.

Det er allikevel klart at forbudet medfører stadige menneskerettsbrudd. Riksadvokaten har avdekket systematiske overgrep i mindre alvorlige saker, men et større rettighetsbilde forblir uavklart og ministeren har ansvar for ruspolitikkenes forhold til menneskerettighetene. Det er dette ansvarsbildet vi vil belyse, og vi spør: Ikke bare [koster](#) ruspolitikken 6.5 milliarder kroner årlig, men jo mer staten har kjempet en krig mot narkotika, desto mer stigma, sykdom, lidelse og død får vi tilbake. Siden 1980-tallet har prisen målt i overdoser og frihetsberøvelse vært klar nok, og er disse pengene godt brukt når alt tyder på at inngrepene i privatliv har en høy pris og mindre inngripende tiltak er bedre egnet?

Helseministeren har, som vi vet, ikke mer enn sin magefølelse å svare på ettersom ingen utredning har vurdert ringvirkningene av et regulert marked. Likefult er det få eksperter som tror at bruk vil øke betydelig og mer sannsynlig at kriminaliteten vil synke til det nivå den var på 1950-tallet, før krigen mot narkotika fikk fart på statistikken. Det var i det minste dette nederlandske myndigheter konkluderte med etter å ha sett på saken ([Human Rising](#) s. 136). Det ligger derfor i kortene at helsedepartementet, som alle andre involvert i ruspolitikken, bør være investert i å avklare om det finnes en rett til psilocybin og cannabisbruk, slik flere domstoler hevder for sistnevnte, og om denne retten inkluderer et regulert marked. Offentlig panikk er som sagt påvist, og sett fra brukernes side er det ikke naturlig å anta at stigma, utstøting, og

overdoser henger sammen og at forbudet bidrar til problematisk rusbruk? Kunne ikke likebehandling med alkohol inspirert mer fornuftig bruk? Kunne det ikke bidratt til tryggere rusmidler og økt incentiv til å oppsøke hjelpeapparat? Kunne det ikke snu en utvikling som gjør brukere til kriminelle?

Vi spør videre, fra moralens side, kan folk uten videre anta at et forbud er godt og at de som undergraver det er onde? Er målet om et narkotikafritt samfunn et verdig ideal? Hva er det ved cannabis og psilocybin som gjør at vi trenger ordensmaktens beskyttelse? På hvilket grunnlag er det konstitusjonelt mulig å umyndiggjøre brukere og demonisere selgere?

Forbudstilhengere kan vanskelig svare da tyranni og autonomi er motsetninger i et meningsbærende univers. Vi vet også at brukere heller vil ha med selgere å gjøre enn politiet, og dette er ingen overraskelse. Mens sistnevnte har tilbudt en vare som utenlandske domstoler mener det er gode nok grunner til å benytte seg av, har politiet brukt tvang, umyndiggjøring, og frihetsberøvelse i møte med brukere. Kan ideen om god og dårlig moral være snudd på hodet? Kan dette være årsaken til offentlig panikk og videreføring av straff?

Om ministeren ikke ser sammenhengen mellom offentlig panikk, straff på tilbakeviste premisser, og menneskerettsbrudd viser *Human Rising* til andre som gjør det, og sett fra samfunnets side kan vi ikke anta at forbudet er egnet til å beskytte. I stedet blir spørsmålet: har forbudet redusert tilbud og etterspørsel? Har det fremmet samhold, sunne verdier, og god forskning eller det motsatte? Kan forbudet ha fremdyrket en kollektiv psykose, mye lik hekseprosessene?

Helsedepartementet har i 10 år hatt informasjon som tilsier det siste. Sammenhengen mellom offentlig panikk, menneskerettsbrudd, og tidligere tiders vilkårlige forfølgelse er dokumentert i *Human Rising* og statens maktbruk på rusfeltet blir derfor særdeles problematisk. Sett fra

menneskerettighetenes side må det være troverdig forhold mellom mål og middel, og om mindre inngripende tiltak er bedre tilsier frihetspresumsjonen at naturtilstanden vektlegges. I tusenvis av år har mennesker ustraffet brukt slike stoffer som er forbudt, så hvorfor ikke overføre erkjennelsene fra alkoholpolitikken på andre stoffer? Hvorfor leve med terskelverdier så lave at brukere nærmest daglig må omgås kriminelle? Hvorfor ikke kvalitetssikre stoffer? Er det rimelig å utsette folk for slik byrde?

Helseministeren [mener](#) at «regjeringens ruspolitikk skal forebygge og redusere negative konsekvenser av rusmiddelbruk». Nå vet vi at forbud gjør bruk så farlig som overhodet mulig. Er måten å forebygge på og sørge for at rusbruk er så farlig som mulig? Er det slik at jo verre eksempler rusbrukere er, desto mindre rusbruk oppstår i samfunnet generelt? Er dette ideen til Ap?

Helseministeren har [sagt](#) at «Mennesker med omfattende rusproblemer og avhengighet har rett til et verdig liv, uavhengig av hvilke rusmidler de bruker». Gjelder dette eksperimentbrukere og rekreasjonsbrukere også? Har de samme rett til et verdig liv?

Hva innebærer verdighet: er det et rusfritt liv, eller et hvor autonomi, forholdsmessighet, og likhetsprinsipp vektlegges?

Motstanderne av reform ser avkriminalisering som en gavepakke til organisert kriminalitet og narkoøkonomien fremstilles i internasjonale rapporter som en av de største utfordringer for åpne samfunn: Om ikke farmakologiske egenskaper ved stoffene tilsier forskjellsbehandling fra alkohol, er det rimelig å diskriminere? Finner den tidligere helseministeren narkotikasalg mer klanderverdig enn alkoholsalg?

Vi berører forbudets kjerne, moralen som brukes til å rettferdiggjøre strafferammer opp til 21 år. Allikevel, kultur alene er ikke god nok grunn til å straffe, og om gode grunner for et forbud uteblir må retten erkjenne en parallell til tidligere tiders vilkårlige forfølgelse.

Det er avgjørende at problemet med vilkårlighet får oppmerksomhet, og vi spør:

- *Ettersom sammenligning av cannabis og alkohol og tobakk viser at de lovlige rusmidlene ikke bare er mer helseskadelige, men verre for samfunnet: Hvordan vil ministeren forsvare dagens ruspolitikk? Kan helseministeren, uten å bygge på en diskriminerende praksis (og få et problem med likhetsprinsippet) argumentere for en helsepolitisk tilnærming til alkoholbruk og kriminalisering av cannabisbruk?*
- *Ettersom den samme loven om tilbuds- og etterspørsel ligger til grunn for bruk av legale og illegale stoffer og det er samme varierende brukermønstrene uansett stoff: Hvordan vil ministeren forsvare forfølgelsen og demoniseringen av lovbrytere? Hva har en cannabisdyrker gjort som er verre enn en øl- eller vinbrygger? Hva har en cannabisselger gjort som er verre enn en ansatt i handelsnæringen? Er det annet enn jakt på syndebukker som gjør forbudet til vedtatt politikk?*
- *Ettersom rusforskerne påpeker at narkotikalovgivningen har hatt verre ringvirkninger enn det narkotikabruken i seg selv ville hatt, og ettersom stadig flere organisasjoner og fagpaneler utgir rapporter som konkluderer med det samme: hvordan vil helseministeren, ut fra bildet som tyder på at kuren (cannabisforbudet) er verre enn sykdommen (cannabisbruken), forsvare forbudet? På hvilket grunnlag kan staten se 21 års strafferammer som forholdsmessig når halve Europa går over til et regulert marked?*

Dette er spørsmål som avgjør et rettighetsbilde. I fem år har AROD ventet på svar, hvilket indikerer at spørsmålene er vanskelige. Allikevel, bevisbyrden tilhører de som vil straffe og ruspolitikkenes problemer med menneskerettigheter får stadig mer oppmerksomhet. Media har hatt mye å si om politiskandalen som ruller, og integriteten til etaten er én grunn til at Are Frykholm, Politijuristenes leder, [etterlyser](#) lederansvar. Like viktig er rettsstatens garantier for de forfulgte grupperingene og om ikke disse spørsmålene kan besvares, bør ikke helseministeren ta følgene av ruspolitikkenes problem med menneskerettigheter og jobbe for en mer helhetlig tilnærming?

Helseministeren har også fått [spørsmål](#) fra Arild Hermstad og MDG. Samtlige av spørsmålene² berører en blindsoner som forbudstilhengerne er avhengige av, og heller ikke disse er besvart. Hvilke signaler sender

² Spørsmål til Kjerkol fra [Arild Hermstad](#), nestleder i Miljøpartiet de Grønne, 01. mars 2022: (1) Er det riktig at rettssystemet skal fortsette å bruke ressurser på å forsøke å straffe rusbrukere som er blitt fakkert for å ha nok rus til å ruse seg to til tre ganger med et stoff de er avhengige av? (2) Hvordan argumenterer regjeringen prinsipielt for at det er rett å straffeforfølge mennesker bare for at de ruser seg, en handling som hovedsakelig har brukeren som det eneste offeret? (3) Fester regjeringen lit til forskningen som viser at det har liten eller ingen påvirkning på nivået av rusbruk i samfunnet at det er kriminelt å innta narkotiske stoffer? (4) Hvorfor tror regjeringen at kriminalisering av rusbruk vil bidra til at de som havner på gata i storbyene våre vil få bedre muligheter til å få et bedre liv dersom de trues med straff? (5) Hvilket signal sender dere til unge folk som ruser seg når dere med å gjøre dette straffbart, først og fremst påfører rusbrukerne stigma og utestengelse, framfor å tilby hjelp? (6) Hva tenker regjeringen om den overveldende dokumentasjonen som viser at straff for narkotikabruk rammer ekstremt sosialt skjevt. Er du ung, fattig og bor på østkanten i Oslo er risikoen sju ganger større for å bli straffet enn om du er fra vestkanten. (7) Hvordan tenker regjeringen at de som ikke kvalifiserer til å være såkalt «tunge rusavhengige» skal straffes for dette, uten at dette i seg selv dytter dem inn i en tilstand med tyngre avhengighet, hvor Ap og Sp vil gi dem som er blitt syke nok frihet fra straff når de inntar narkotiske stoffer? (8) Hva tenker justisministeren om at flere som bruker ulovlige rusmidler ikke tør ringe ambulanse om en de kjenner tar en overdose, i frykt for straff? Regjeringens foreslåtte «good samaritan»-løsning gir bare frislipp fra straff i nødstilfeller om man har to eller mindre brukerdoser på seg eller i hjemmet. Betyr det at justisministeren tenker at vi som samfunn kan risikere å la de som har narkotika på seg dø i akutte situasjoner?

helseministeren ved å ignorere spørsmål som påpeker det problematiske ved straffelinjen?

Helsedepartementets manglende ansvarlighet på rusfeltet var påfallende før ministerens tid, men er blitt så påfallende at samfunnet våkner. Helseministeren har ingen tillitt i brukermiljøene og Venstre beskylder ministeren for å videreføre en politikk som dreper. Om ikke spørsmålene fra AROD og MDG kan besvares på fornuftig vis, bør ikke helseministeren ta avstand fra et partiprogram på totalitære premisser? Bør ikke ministeren ta konsekvensene av forbudslinjens problem med menneskerettigheter og jobbe for en ruspolitikk som kan forsvares?

Hva tenker helseministeren om behovet for en sannhets- og forsoningskommisjon?